

Úti jelentés

12th International Forum for Public Prosecutors Fight against Organized Cross-Border Crime

dr. Parti Katalin

Az ügyészek 12. nemzetközi fóruma 2009. augusztus 30. és szeptember 2. között Salzburgban került megrendezésre. A konferenciára előadóként kaptam meghívást, és a magyar delegáció tagjaként együtt utaztam **dr. Hajdú Magdolnával** (mb. vezető ügyész, Nemzetközi és Európai Ügyek Főosztálya, Legfőbb Ügyészség) és **dr. Bernhardt Istvánnéval** (fellebbviteli főügyész, Pécsi Fellebbviteli Főügyészség) Salzburgba.

A konferenciát az osztrák igazságügyminiszter, **Mag. Claudia Bandion-Ortner**, felső Ausztria/Salzburg Főügyészségének vezető ügyésze, a konferencia fővédnöke, **dr. Ulrike Althuber** és a rendezvény finanszírozója, a TAEX képviselője, **Christiane Kirschbaum** nyitotta meg.

Az igazságügyminiszter asszony hangsúlyozta, hogy a nemzetközi terrorizmus, az emberkereskedelem és a gyermekpornográfia a szervezett bűnözés fő területei. Ausztria – a szervezett bűnözés elleni küzdelem égisze alatt – legutóbb a gyermekpornográfiára vonatkozó tényállást módosította (a módosítás a konferencia időpontjában még nem hatályos) akképpen, hogy ne csak a képek internetről való letöltése, de elérése, megtekintése is büntetendő magatartás legyen.¹ A fórumra igazságügyi informatikai szakértőket is meghívtak. **dr. Ulrike Althuber** szerint egységesíteni kell az igazságügyi szakértők munkáját, ami nemcsak a szakértői tevékenységet, hanem egyben az igazságszolgáltatás képviselőinek a munkáját is átláthatóbbá teszi. A TAEX képviselője üdvözölte a *European Neighbourhood Policy*

¹ Az Európa Tanács gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális abúzus elleni védelméről szóló egyezménye (CETS No. 201 – 25.X.2007., Lanzarote) e magatartás kriminalizálására buzdítja a tagállamokat és más együttműködő feleket. Ausztria aláírta az egyezményt, és a megfelelő törvénymódosítás után a ratifikálás következik. Ausztria lépése azért fontos, mert Albánia és Görögország kivételével a felek egyelőre tartózkodnak az egyezmény ratifikálásától, mind pedig a gyermekpornográf anyagok elérésének kriminalizálásától. Ezt a tartózkodást nem annyira a probléma bagatellizálása, mint inkább a bizonyíthatóság kérdései indokolják. (A szerző)

tagállamainak,² a várományos tagállamoknak³ a megjelent képviselőit, valamint az orosz legfőbb ügyészt és delegációját.

A konferencia tárgya volt a nemzetközi terrorizmus, a gyanúsított együttműködése (vádalku), az emberkereskedelem, valamint az online gyermekpornográfia mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája.

A konferencia fő tanulságai a következők voltak.

1. Nemzetközi terrorizmus, vádalku, emberkereskedelem

Rainer Griesbaum (a szövetségi főügyész állandó helyettese, Karlsruhe, Németország) szerint a terrorizmus elleni harc minimum standardjait ugyan lefektették, de még mindig túl messze vagyunk attól, hogy a bizonyítékszerzésnek általánosan elfogadott, globálisan harmonizált alapelvei legyenek. Működjenek bár hatékonyan a titkosszolgálatok, általánosan elfogadott szabályok hiányában felhasználhatatlanok lesznek a bizonyítékok a büntetőeljárásban. Olyan eseteket mutat be, amelyekben a különböző jogi kultúra és az országok szuverenitása miatt feneklett meg a nemzetközi együttműködés.

Az interneten kommunikáló terrorszervezetek esetében a nyomok felderítése okoz gondot. Egyfelől azért, mert az internet még inkább kiszélesítette a felderítendő kört, másfelől pedig az internet-szolgáltatók az önszabályozás elve alapján működnek, szabályaik nem egységesek, így az együttműködést a szolgáltató megtagadhatja, vagy nem tudja teljesíteni a megkeresést. Különösen nehéz az arab országokban (pl. Irán, Szaúd-Arábia) található internet-szolgáltatókkal való együttműködés.

Horst Salzmann (szövetségi főügyész, Karlsruhe, Németország) a Dzserba-ügyön keresztül mutatta be, milyen buktatókkal kell szembenézni nemzetközi együttműködés esetén. Ezek az ügyek a szereplők sokasága miatt sokkal több időt is igényelnek. Hangsúlyozta, hogy az igazi kihívás az, hogy ne csak utólag reagáljunk, hanem meg is előzzük a terrortámadásokat.

² Ciprus, Csehország, Észtország, Magyarország, Lettország, Litvánia, Málta, Lengyelország, Szlovákia, Szlovénia, Bulgária, Románia

³ Törökország, Horvátország, Macedónia, Albánia, Bosznia-Hercegovina, Koszovó, Montenegró, Szerbia

Az online terrorszervezetek felderítéséhez talán még több intenzitásra van szükség minden együttműködő országban. A terrorista támadások nagy része már nem bombákkal, hanem az interneten zajlódik le. Ezek pszichológiai terrortámadások. Pl. ilyen az internetes toborzás vagy az eszmék internetes hirdetése. Európa vált a központtá, mert információ- és sajtószabadság van, könnyen elérhető a szélessávú internet, de a rendőrség még nem elég gyorsan reagál. A Bundeskriminalamtnál már 7 éve létezik az interneten elkövetett bűncselekmények felderítésére szakosodott egység. Az egység monitorozza az internetet, rögzíti a terrorgyanús írásokat, beszélgetéseket. De a büntetőjog csak akkor lehet effektív a megelőzésben, ha a nyomozó hatóság mellett számos más szervezet, pl. a hírszerzés is harcol a terrorizmus ellen. A nemzetközi együttműködés kulcsa az Eurojust. A bilaterális együttműködések ideje lejárt, helyettük teljes körű, multilaterális együttműködéseknek kell kötni.

dr. Christoph Strötz (városi ügyészség, München) felvetette, hogy az ügyészi fórumnak kellene javaslatot tenni a közös együttműködési problémák megoldására. Vagy legyen egy ügyészi központ (*central office*) erre a célra. A fő koordiótor az Eurojust, szerepe fontos, de fontosak a tagállamok egymással kötött együttműködési megállapodásai is. Ezek az együttműködések alapot szolgáltathatnak a szabályozási hézagok megtalálására és áthidalására és a tipikus esetek alapján eljárási útmutatók (*procedural manuals*) kidolgozására. **dr. Ulrike Althuber** szerint erre már nincs idő, hiszen itt valós veszélyről van szó: a terroristacsoportok aktívan tevékenykednek. Egy ilyen együttműködés-tervezet hónapokat venne igénybe. Ehelyett a már meglévő együttműködési alapokat kellene megszilárdítani, pl. hogy az Eurojusthoz gyorsabban kerüljenek a kérések, az országok egymás megkereséseit gyorsabban teljesítsék. Erre a legmegfelelőbb lenne az európai ügyész intézménye.

Christiane Kirschbaum szerint minimum megállapodásokat kell egymás között elfogadniuk azoknak az országoknak, amelyek nem tagjai az Európai Uniónak. Emellett az személyes kapcsolatok is sokat jelentenek, pl. Szarajevóban egy kihallgatást az osztrákoknak kellett volna lefolytatni, de a németek jártak közben, mert nekik jobb volt a kapcsolatuk a bosnyák hatóságokkal. **dr. Gordana Stojanovic Milosevic** (legfőbb ügyészség, Belgrád) beszámolt arról, hogy bár Szerbiának nincs Europol tagsága, de sikerrel szereztek be adatot Boszniától, Ausztria segítségével.

Steven Harvey (Europol, The Hague) a román emberkereskedelem példáján mutatta be a nemzetközi együttműködés kerékkötőit. Ezek – a nyelvi nehézségeken

túl – az adatvédelem, az információ időbeni átadása, a helyi jogalkotás és jogalkalmazás eltérései, a hatáskör megállapítása. Nehézséget okoz a szervezett bűnözői csoportok növekvő mobilitása is, valamint az a körülmény, hogy a szervezet minden tagjának tevékenységét meg kell figyelni, nyomon kell követni. Azonosítani kell az általános elkövetési módokat, hogy könnyebb legyen a verziók felállítása a nyomozás során, szervesen együtt kell működnie az Eurojustnak, az Europolnak, az Interpolnak és a Dél- és Közép-Európai Bűnügyi Együttműködési Kezdeményezés (SECI) szervezetének. Támogatni kell a közös nyomozócsoportok felállítását. Az emberkereskedelem elleni küzdelem szerves részei a nem kormányzati szervezetek (NGO) is, sokrétű áldozatsegítő szolgáltatás nyújtásával. Az elfogott illegális migránsok jogi státusza rendszerint 30-60 nap alatt rendeződik az adott országban (menekültként vagy menedékesként való elismerés, hazautaztatás stb.), ezalatt a civil szervezetek biztosítanak az emberkereskedelem áldozatává vált migránsnak ellátást. Hangsúlyt kell helyezni a nyomozó hatóság, illetve minden más együttműködő szerv folyamatos képzésére is.

Az európai elkövetői csoportok új jellegzetessége, hogy egyre több női elkövető vállal kulcsszerepet az emberkereskedelemmel foglalkozó szervezett bűnözői csoportokban. A romák egyre nagyobb arányban csatlakoznak az elkövetői csoportokhoz. A sértettek között egyre több a gyermekkorú. A munkavállalási célú emberkereskedelem egyre inkább előtérbe kerül: a sértettnek külföldön munkát ajánlanak, megszervezik a kiutaztatást, a szükséges okmányokhoz (vízum, munkavállalási engedély) hozzájutást, amiért egy összegű fix tarifát kérnek. A munka azonban kizsákmányolásnak felel meg – a ledolgozandó munkaórák száma napi 12-16 óra, amiért alacsony jövedelem jár, a lakhatási körülmények szegényesek (zsúfolt szállás, nem megfelelő étkeztetés), az emberkereskedők „védelmi pénzt” kérnek a sértettektől. Az emberkereskedelemben számos ország elkövetői működnek együtt.

A csoportok felderítését ugyanakkor megkönnyíti, hogy a sértettek különböző bűncselekmények – így a zaklató jellegű koldulás, a bolti lopás, a zseblopás – elkövetésében is részt vesznek. Az embercsempészet / emberkereskedelemmel foglalkozó szervezett bűnözői csoportok mellétevékenysége pedig a gyermekek kizsákmányolása, a gyermekprostitúció szervezése, a bankautomata-csalás, valamint a hitelkártya hamisítás és -csalás.

Luis Gouveia (regionális igazgató, Határőrizeti és Migrációs Hivatal, Portugália) kiemelte, hogy az irreguláris migránsok sokkal sebezhetőbbek a reguláris (az adott ország bevándorlási szabályait megtartó) migránsoknál. Ennek oka, hogy az irreguláris migránsok célországa rendszerint nem egyezik meg azzal az országgal, ahol az emberkereskedőket elfogták, éppen ezért a migránsok nem jelentkeznek az adott ország hatóságainál, nem kérnek segítséget a letelepedéshez, így megőrzik illegális státuszukat. A sértettnek nem érdeke a szervezett bűnözői csoportok elleni büntetőeljárások sikeres lefolytatása. A sértett migráns azonnal elhagyja a büntetőeljárás lefolytatására hatáskörrel rendelkező országot, hogyha más országban munkát ajánlanak neki, ami megnehezítheti a bizonyítás lefolytatását.

A sértettek traumatizálását (másodlagos viktimizáció) el kell kerülni. A sértett csak egyszer tegyen vallomást, amelyet videón kell rögzíteni, hangját a tárgyaláson torzítással kell lejátszani, arcát ki kell takarni a felvételen, személyes adatait zártan kell kezelni személyes védelme érdekében.

A szervezett bűnözés (drogkereskedelem, pénzmosás, ember- és fegyverkereskedelem, árucsempészet, maffia-típusú szervezett bűnözői csoportok) útvonalairól **Cap. Francesco de Lellis** (vezető, Különleges Operációs Egység, Arma di Carabinieri, Roma), valamint **Mag. Harald Winkler** (Főügyészség, Linz, Ausztria) számolt be. Az embercsempészeknek két – egy északi és egy déli – útvonala van, amely általában Romániából vagy Moldáviából indul, és valamelyik nyugat-európai ország (Hollandia, skandináv országok) a szállítás célországa. 2007-ig a román elkövetők tartották kezükben az embercsempészetet, ma már az osztrákok teszik ki az elkövetők javát (utánuk következnek a szlovákok, az ukránok, a szerbek, a mongolok, a törökök, a csehek, majd a németek és a magyarok). Ez azért van, mert 2007-ben Románia EU-tagország lett, így elveszette addigi vezető szerepét. **dr. Boris Minovski** (Fellebbviteli Főügyészség, Veliko Tarnovo, Bulgária) prognózisa szerint a bolgár szervezett bűnözés továbbra is a prostitúció melegágya lesz.

2. Online gyermekpornográfia

Az online gyermekpornográfia elleni küzdelem jegyében a következő témákban hangzottak el előadások: a pornográfia / gyermekpornográfia meghatározása, szociológiai, kulturális megítélése és jogi szabályozása; a gyermekpornográfia

felderítése és nyomozása; az igazságügyi informatikai szakértő munkája; az INHOPE (International Association of Internet Hotlines) online gyermekvédelemben betöltött szerepe.

2.1. A pornográfia és a gyermekpornográfia meghatározása, szociológiai, kulturális megítélése és jogi szabályozása

A pornográfia fogalma az ókori görögökhöz nyúlik vissza, jelentése és megítélése a mai napig folyamatosan változik. A pornográfia mindenkor fogalma a szexualitás társadalmi megítéléséhez köthető. A történelem folyamán lejátszódott gazdasági, politikai és népesedésbeli változások mind-mind hatással voltak a szexualitás megítélésére. A legradikálisabb változások azonban a 20. század folyamán történtek, amikor a tudományos és a gazdasági fejlődés lehetővé tette a szexualitás intézményesítését (születésszabályozás, nőgyógyászat, pszichológia, az igazságügyi orvosszakértők megjelenése a büntetőeljárásban). A nagy háborúk, a gazdasági világválság, a politikai átrendeződések és a technikai fejlődés mind a szexualitás köré szerveződő morális pánik katalizátorai voltak. Napjaink egyik legmarkánsabb jogalkotási hullámát – amely az internetes bűnelkövetéshez, az online szervezett bűnözéshez és a gyermekek online szexuális kizsákmányolásához kapcsolódik – szintén ilyen morális pánikhullám idézi elő, amely sokszor megalapozott, ám árnyoldalai is vannak, mint amilyen például a jogalkotás kazuisztikussá válása, a túlszabályozás, vagy a szimbolikus jogalkotás. (a Szerző előadása)

dr. Gordana Stojanovic Milosevic (Legfőbb Ügyészségi ügyész, Szerbia) olyan fontos kérdéseket érintett, mint a felderítés nehézségei az interneten, a sértett azonosíthatósága és a sértett lehető kíméletével való eljárás – a másodlagos viktimizáció elkerülése érdekében. A szerb büntetőjogi kódex szerint csak a 14 évet be nem töltött személyek lehetnek a gyermekpornográfia áldozatai (ebben tehát a szerb szabályozás még nem felel meg az Európai Unió Tanácsának a gyermekek szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló kerethatározata előírásainak),⁴ ám 14 évet betöltött személyek is elkövetők lehetnek. Kiemelte azokat az eseteket, amelyekben az elkövető fiatalos (18. életévét be nem töltött személy), ekkor ugyanis még nem alakult ki a személyiség, az ilyen elkövető

⁴ A Tanács 2004/68/IB kerethatározata (2003. december 22.) a gyermekek szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről (a továbbiakban kerethatározat)

maga is a felnőtt társadalom védelmére szorul, esetében szó sem lehet pedofíliáról. A bíróságnak ezeket az eseteket enyhébben kell megítélnie, hiszen a fiatalok által kiskorú ellen elkövetett bűncselekmény esetén általában kölcsönös beleegyezésen alapul a pornográf felvételek készítése. A szerb Btk. ugyanakkor nemcsak a vizuális ábrázolásokat, de a gyermekpornográfia mindenféle megjelenését – szöveg, audiofelvétel – is tilalmazza, ebben a tekintetben Szerbia megfelel az Európa országokban tapasztalható radikális álláspontnak (bár az Európa Tanács számítástechnikai bűnözésről szóló Budapesti egyezménye⁵, valamint a kerethatározat is csak a vizuális ábrázolások szankcionálására szólít fel [a Szerző megjegyzése]). Ezek az esetek általában iskolában, osztálytársak között történnek, de vannak olyan cselekmények, amelyek elkövetője idősebb személy, aki pl. modellkedést ajánl a sértetteknek és anyagi haszonszerzés céljából folytatja a tevékenységét.

2.2. A gyermekpornográfia felderítése és nyomozása

John Hodge (Child Exploitation and Online Protection Centre, London, a továbbiakban CEOP) a CEOP sértett-azonosító részlegének munkatársa. A CEOP-ot 2006-ban alapították, mert felismerték, hogy a rendőrség önmagában képtelen az online gyermekabúzus felderítésére.⁶ A CEOP nemcsak felderítő, hanem nyomozási, nemzetközi együttműködési, nyomozási asszisztensi és kampánytevékenységet is folytat, emellett a nyomozó hatóság és más jogalkalmazók folyamatos képzését is ellátja a gyermekek online szexuális abúzusának területén.

A sértett-azonosító tevékenység elsősorban nem a speciális szoftvereken múlik, hanem az emberi megfigyelésen, a tapasztalaton. Ha a sértett arca (ami az azonosításra leginkább alkalmas, még öregedés esetén is) nem nyújt elegendő azonosítási pontot (a gyermek nem található meg az eltűntek vagy a veszélyeztetett gyermekek listáján), akkor a képen található tárgyak nyújtanak eligazítást arról, hol készülhetett a kép. Az egyik esetben pl. az Ausztráliában használatos konnektorokról jöttek rá, hol készültek a képek. Vizsgálták továbbá, hogy a ház elrendezése és berendezése hasonlít-e az Egyesült Királyságban előfordulóakra, észrevették, hogy a

⁵ Az Európa Tanács számítástechnikai bűnözésről szóló egyezménye. CETS. No. 185 – 23.XI.2001, Budapest (Budapesti egyezmény)

⁶ Ezt mutatja az is, hogy míg a CEOP létrehozása előtt a Home Office 16 sértettet azonosított az Interpol segítségével, addig 2006 óta már 68 áldozatot sikerült azonosítani.

távírányító és a heverő is speciális a szobában. Megkeresték a heverőgyártó céget, listát kértek arról, hogy hány ilyen heverőt adtak el összesen és kinek, ezáltal lassan szűkítették az elkövetői kört. Egy másik esetben a képen látható gépkocsi típusa felől kezdték a szűkítést és akadtak az elkövető nyomára.

A gyermekek képeinek közzététele általában nem követendő gyakorlat, hiszen ez másodlagos viktimizációhoz vezethet, ha a keresett gyermeket valamely más hatóság (pl. más ország hatósága) már megtalálta és megkezdődött a sértett rehabilitációja.

A legtöbb elkövetésnek nyoma van az interneten (a szexuális abúzust általában meg is örökítik és ezt feltöltik az internetre – IRC, P2P, Newsgroup, MSN messenger), de az elkövetők még mindig a gyermek családjából vagy közeli ismerősi köréből (iskola, babyszitter, szomszéd, rokon) kerülnek ki, így a nyomozást is ebben a körben kezdik.

A nyomozás során minden esetben igénybe vesznek igazságügyi informatikai szakértőt is, aki elkészíti a hiteles másolatot az adathordozóról és leválogatja a felvételeket, azt azonban, hogy pornográfának minősülnek a felvételek, a CEOP illetve végső soron a bíróság állapítja meg.

A pornográfia kategorizálása az alábbi feltételek alapján történik:

- 1: szexuális pózolás (még nem pornográf, mindenesetre annak első szintje)
- 2: szexuális kapcsolat gyermekkorúak (18 alattiak) között
- 3: behatolás nélküli szexuális tevékenység
- 4: behatolás-jellegű tevékenység felnőttek és/vagy gyermekek között
- 5: szadizmus, erőszak, bestialitás⁷

Az adathordozók vizsgálata 8-12 hónapot vesz igénybe a felvételek nagy száma miatt, az ügy ezek után kerül ügyészi, majd bírói szakba.⁸

A nyomozást *hash* technológián alapuló, duplikálást kiszűrő szoftverek segítik, ez lehetővé teszi, hogy egy képet csak egyszer vizsgáljanak.

Az internetes gyermekabúzus tömeges megjelenését 1995-től számítják, de ma sincs sok új anyag az interneten: az elkövetők általában online meglévő felvételeket gyűjtenek, továbbítanak, azokkal kereskednek stb.⁹

⁷ Max Taylor és Ethel Quayle munkái alapján. (a Szerző megjegyzése)

⁸ A szakértői munka tehát körülbelül annyi időt vesz igénybe, mint máshol, pl. hazánkban 2-10 hónapig tart, míg a büntetőeljárás átlagos hosszúsága hazánkban tiltott pornográf felvétellel visszaélés esetén 17 hónap. (L. Parti Katalin: Gyermekpornográfia az Interneten. Bíbor Kiadó, 2009) (a Szerző megj.)

Az USA szexuális elkövetők nyilvántartása (Sex Offenders' Register) szerint az elkövetőknek 97%-a kereskedik a felvételekkel, 28-83%-a személyes kapcsolatot kialakító pedofil, 14%-a turista, 10%-a pornográf termékeket előállító személy, 96%-a munkahellyel rendelkezik, 44%-a házas, 66%-a első elkövető (nem visszaeső), és az elkövetők átlagos életkora 38 év. Az áldozatok többsége az elkövető családjából származó lány, az elkövető általában fehér férfi, a nyugati kultúrkörből. Ez azért van, mert Nyugat-Európában és Észak-Amerikában a legnagyobb a társadalom internet-elérése.

A felderítés során a következő kérdésekre kell mindig választ keresni: ki(kik) vannak a felvételen, hol található, mikor történt az elkövetés, mely hatóságnak van hatásköre a nyomozás lefolytatására, megindult-e már valahol a felderítés vagy a büntetőeljárás. A CEOP az Interpolon, valamint az Europolon keresztül kommunikál az európai országokkal.

A sikeres felderítés dominó-effektusként működik: a gyanúsított számítógépén általában más sértettekről készült felvételeket is találnak, és más gyanúsítottak ellen is megindulhat a nyomozás.

Valerio Parajorgji (Europol) az Europol működéséről és gyermekpornográf esetek felderítésében játszott szerepéről számolt be. Az Europol a tagországok közötti információcserében nyújt segítséget a felderítésben, segítséget nyújt az adott ország nyomozó hatóságának nemcsak az adatok beszerzésében, hanem a jó gyakorlatok megismertetésében is. Az Analysis Work File (AWF) keretében azonosítják az egyes felvételeket (kiszűrik a duplikátumokat), összehasonlítják az Interpol adatbázisában szerelő felvételekkel, a GIS (Geographic Information System) segítségével megállapítják, hol készítették a felvételt, továbbá helyben használatos mobil eszközökkel segítik a házkutatás lebonyolítását, a nyomok rögzítését.

Az Europol keretében nemcsak a tagországok, hanem az együttműködő partnerek is (USA, Kanada, Svájc, Izland) információt cserélhetnek. Az Europolnak nincs önálló operatív egysége, de közvetlen kapcsolatban áll a nyomozó hatóságokkal, az Eurojusttal, valamint az Interpollal (utóbbi széles adatbázisa segít a felvételek, ill. a sértettek azonosításában). Az Europol 2004-2009 között olyan híres esetekben nyújtott szakmai segítséget és bonyolított le információcserét, mint az Operation Lancer, Operation Koala, Operation Groom, Operation Crush, Operation

⁹ L. még: Parti, i.m. (a Szerző megj.)

Baleno, Operation Icebreaker, Operation Gatekeeper, Operation Marbella, Operation Global Fjord. 2009-ben 6 új esetben működik közre az Europol.

Az Europol a következő problémákkal küzd:

- Nemcsak nemzetközi, de sokszor nemzeti szinten sincs kialakult konszenzus az internet-szolgáltatók között arra nézve, mennyi ideig tárolják a felhasználói adatokat (az adatvisszatartási irányelvben¹⁰ lefektetett harmonizációs kötelezettségek ellenére), éppen ezért a megkeresések nem teljesíthetők, ha a szolgáltató már törölte a keresett adatot.
- Vannak olyan országok, ahol a rendőrségnek fizetnie kell a megkeresés teljesítéséért az internet-szolgáltatónak, ebben az Europol nem tud segítséget nyújtani.
- Néhány szervergazda olyan országban található, amely nem tagja az Europolnak és külön megállapodás sem köti a nyomozó hatóságot az együttműködésre.
- Az alternatív fizetési feltételeket biztosító internet-szolgáltatókkal (pl. prepaid access) akadozik az együttműködés, hiszen az ilyen szolgáltatók általában nem tárolják a felhasználók adatait (mert arra nincs szükségük a számlázáshoz).

Ezek a nehézségek persze nemcsak az Europolnál lépnek fel, hanem minden nyomozás velejárói, olyan ügyekben, amelyek internetes vonatkozással rendelkeznek.

2.3. Az igazságügyi informatikai szakértő munkája

Christian Westermann (mérnök, Company DigForIT, München, Németország) az igazságügyi informatikai szakértő feladatairól beszélt. Az igazságügyi informatikai szakértők készítik el a lefoglalt adathordozó hiteles másolatát, majd végzik el a másolat vizsgálatát a büntetőügyekben. A szakértőknek folyamatosan meg kell újítaniuk a felszerelésüket, mert néha újabb komputereket kell vizsgálniuk, mint amilyenekkel ők maguk rendelkeznek és a kereskedelmi forgalomban kapható adathordozók kapacitása is egyre növekszik. A szakértőnek szoftveres hátterét is

¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/24/EK irányelve (2006. március 15.) a nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtása, illetve a nyilvános hírközlő hálózatok szolgáltatása keretében előállított vagy feldolgozott adatok megőrzéséről és a 2002/58/EK irányelv módosításáról (adatvisszatartási irányelv) (HL L 105., 2006.4.13., 54-63. o.)

meg kell újítania, jelenleg egy szakértő kb. 30 különböző szoftverrel dolgozik. Ehhez természetesen folyamatos önképzésre is szükség van.

A lefoglalt adathordozókon talált adatokat (gyermekpornográfia, kiskorú pornográfia,¹¹ sérült vagy azonosíthatatlan adat, szerzői jog megsértése) szinkróddal látják el, hogy könnyebb legyen a kategorizálás. Minden képet, minden videofelvételt egyenként személyesen megnéznék. Volt egy ügy, amiben 15 millió képet kellett megvizsgálni.¹² Természetesen a szakértők is használnak duplikátum-szűrőprogramokat.

Az irreleváns vagy kétséges felvételeket nem vizsgálják, csak azokat a felvételeket gyűjtik ki, amelyek laikus szemmel kétségtelenül gyermek-, illetve kiskorú pornográf felvételek.

Ha a letöltés (birtoklás) szándéka megállapítható, az elkövető büntethető. Sokszor azonban nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy szándékosan töltötték-e le az internetről a felvételeket. Ez a helyzet pl. a *cache*-ben tárolt adatokkal. (A *cache* az internet-böngésző program átmeneti tárolója, melynek egyik funkciója, hogy a megtekintett oldalak címét, illetve az oldalak bizonyos részeit automatikusan tárolja, így azok offline is elérhetőek lesznek. [a Szerző megj.]) De a *cache*-t úgy is be lehet állítani, hogy ne tárolja a megtekintett oldalakat. Hogyan lehet eldönteni, hogy a gép automatikusan rögzítette a *cache*-ben adatokat vagy a felhasználó állította be szándékosan a *cache* funkciót a letöltésre? Ez Németországban mindig bírói mérlegelés tárgya. (Ahogy Magyarországon is. [a Szerző megj.]) A *cache*-ben tárolt adatok bizonyítóerejéről megoszlanak a vélemények, mindenesetre a német szakértők úgy kezelik a *cache*-ben tárolt adatokat is, mint szándékos megszerzést és birtoklást, így azokat elkülönítve továbbítják a rendőrségnek / ügyészségnek.

¹¹ A német büntető törvénykönyv (StGB) 2008. november 6-án nemcsak a 14. életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett cselekményeket (Kinderpornographie, StGB § 184b), de a 14. és a 18. életév közötti kiskorúak sérelmére megvalósított cselekményeket is büntetni rendeli (Jugendpornographie, StGB § 184c). BR-DRS 625/06 (Gesetzentwurf); BT-DRS 16/3439 (Gesetzentwurf); BT-DRS 16/9646 (Beschlussempfehlung und Bericht). Hatályba lépett: 2008. XI. 05. L. részletelesen:

<http://dip21.bundestag.de/extrakt/ba/WP16/81/8142.html> (a Szerző megj.)

¹² Ez érdekes lehet a magyar jogalkalmazó számára, hiszen nálunk alapvetően kétfajta álláspont létezik: az egyik szerint minden felvételt meg kell vizsgálni, a másik szerint viszont csak 150-et. Jóllehet a fennmaradó felvételek alakíthatják a rendbeliséget (ahány különböző kiskorú, annyi rendbeli a cselekmény), azonban nagyszámú felvételnél szükségtelen a teljes anyag vizsgálata (l. a Fővárosi Főügyész-helyettes ig. 294/2003. sz. állásfoglalását, kelt Budapesten, 2003. december 1-jén). A nyomozó hatóság ennek ellenére a legtöbb esetben minden felvételt megvizsgál/megvizsgáltat a szakértővel. (a Szerző megj.)

Hasonlóan kétséges a drótnélküli LAN internetkapcsolattal rendelkező számítógépen található letöltött internet-file-ok eredete is. Mivel a drótnélküli internetkapcsolat könnyen hackelhető (főleg, ha azt nem védi a jogos felhasználó jelszóval), a felhasználó internet-kapcsolatát elvileg bárki használhatja, továbbá a felhasználó számítógépére is beléphet, annak tartalmát megváltoztathatja. (Német bírósági döntések szerint azonban mindig az adott internet-elérés tulajdonosa – előfizetője, jogos használója – felel a rendelkezésére álló internet-kapcsolat használatával elkövetett jogsértésekért. [a Szerző megj.]

A kötelező megállapítások (milyen anyag (kép, egyéb felvétel, szöveges dokumentum, e-mail stb.) található a gépen, mikor töltötték le, mi az utolsó hozzáférés és módosítás dátuma) mellett a szakértő szubjektív megállapításokat is tesz, pl. mi az elkövető (a lefoglalást elszenvedő) érdeklődési köre, a letöltés szándékosan vagy véletlenül történt, mi a tömegével letöltött anyagok könyvtárstruktúrája, ill. tárolási helye, mit rögzített a cache, mit töröltek a cache-ből, vannak-e a gépen titkosított adatok, milyen ötletei vannak a szakértőnek a gyanúsított által használt jelszavakra. A jelszót meg lehet állapítani számítástechnikai jelszófeltörő program segítségével, de az emberi logika (*social engineering*) általában gyorsabb eredményekre vezet: a számítógépen tárolt adatokból kirajzolódik a gyanúsított profilja, amelyből aztán könnyen ki lehet találni a jelszót (vagy legalábbis szűkíthető a potenciális jelszavak köre).

A szakértői vélemény mindig lényegre törő és rövid, de melléklete részletesen tartalmazza az átadott adathordozó elemzését – az ellenőrizhetőség érdekében. A szakértő jelöljön meg minden átadott bizonyítékot, készítsen jegyzeteket arról, hány és milyen adathordozót adott át neki a nyomozó hatóság és tartson szoros kapcsolatot a nyomozó hatósággal, hogy értekezhessenek a nyomozás további irányáról (verziók felállításában fontos lehet). A szakértő nem tehet messzemenő következtetéseket a vizsgált adathordozón található adatokból. Megállapításai legyenek tényszerűek, a logikai következtetéseket hagyja a jogalkalmazóra. Ez megóvja a nyomozó hatóságot az esetleges félrevezetéstől, másfelől pedig így lehet megőrizni az eljárás jogszerűségét is.

2.4. Az INHOPE (International Association of Internet Hotlines) online gyermekvédelemben betöltött szerepe

Az INHOPE tevékenységéről az INHOPE *board* egyik tagja, **Rytis Rainis** (Litvánia) beszélt. Az INHOPE 1999 óta működő szervezet, feladata a különböző országokban jelen lévő internet-szolgáltatók önszabályozásának kialakítása. Emellett felügyeli a szintén egységes standardok szerint kialakított nemzeti bejelentővonalak – hotline-ok – felépítését és tevékenységét. (Az INHOPE-nak 2005 óta hazánk is tagja, képviselőnk a Magyar Tartalomipari Szövetség – MATISZ.¹³ [a Szerző megj.]) Egyes hotline-ok szélesebb, mások szűkebb körűek, attól függően, hogy az illegális mellett milyen széles körű káros tartalmak bejelentését teszik lehetővé. Egyes hotline-ok a gyermekek online szexuális abúzusának bejelentésére formálják felületüket, mások lehetővé teszik a szerzői jogsértések bejelentését is. A hotline-ok nemcsak bejelentőhelyek, de szerepet vállalnak a digitális tudásbázis képzésében is, különböző lakossági, iskolai programok (vagy pl. gyermektáborok) szervezésével, a káros tartalmakra való figyelemfelhívással, valamint az internet-szolgáltatók folyamatos képzésével. A hotline-ok mediátori tevékenységet is ellátnak: a beérkező illegális tartalmakról szóló bejelentéseket a nyomozó hatósághoz továbbítják, a káros tartalmak bejelentőit a megfelelő segélyszervezethez irányítják (pl. pszichológiai tanácsadás, pszichoterápia, kár megtérítése érdekében). A bejelentések fele világszerte a gyermekek szexuális kizsákmányolásához kapcsolódó tartalom miatt történik, 19%-a pedig olyan, szintén gyermekekre káros tartalomra vonatkozik, amelyek jogi megítélése kétséges. Emiatt fontos a hotline-ok közvéleményformálásban betöltött szerepe, a kétes megítélésű anyagok (pl. gyermekpornográfia kontra műalkotás) nyilvánosság előtti megvitatása.¹⁴

3. A konferencia értékelése

Az utolsó szekció vezetője, **dr. Hajdú Magdolna** köszönetet mondott a szervezőknek, majd a szervezők bezárták az ülést.

dr. Lothar Scholz (Szászországi Főügyészség, Drezda) elmondta, hogy csak a kis tettek számítanak valamely közösség építésében, mint amilyen pl. ennek a konferenciának az évenkénti megszervezése. Pl. Franciaország és Németország 3

¹³ A MATISZ által üzemeltetett hotline a következő weboldalon érhető el:
<http://matisz.hu/Hotline.141.0.html>

¹⁴ Ilyen volt pl. a Wikipédiának a Scorpions nevű rockegyüttes egyik lemezborítója miatt betiltott oldalai kapcsán a sajtószabadságról és a gyermekpornográfiáról, valamint a sajtó szerepéről szervezett vita 2008 decemberében. (a Szerző megj.)

háborúban is szemben állt egymással a 19. és a 20. század folyamán, de 1945 óta béke van és az emberek meg is szerették egymást, testvérvárosok létesültek, testvér-kezdeményezések, közösségek alakultak. Ugyanígy kellett megkezdeni a német-izraeli barátság restaurálását az 1950-es években, amely ma már gyümölcsöző. Ennek egyik eklatáns példája, hogy az ideai, német-osztrák szervezésű fórumon Izrael is részt vett.

AZ EU-hoz frissen csatlakozó országok jószereivel csak a jogalkotási lépésekről számoltak be. Pedig számos gyakorlati kívánalom létezik, amelynek meg kell felelni ahhoz, hogy a jogszabályok a gyakorlatban is működjenek. A résztvevők egyfelől nagyon eredményesnek ítélték a konferenciát. Másfelől azonban hangsúlyozták, hogy Nyugat-Európa (Németország, Ausztria) alapvetően más problémákkal küzd, mint Közép-Európa (a 2004-ben csatlakozott EU-tagállamok), és megint másokkal a kelet-európai államok (a 2007-ben csatlakozott Románia és Bulgária, valamint a csatlakozásra váró országok). Ezeknek az országoknak segítségre, asszisztenciára van szükségük ahhoz, hogy eljussanak a közép-európai, majd pedig a nyugat-európai államok szintjére. Így a nyugat-európai résztvevők – **dr. Klaus Fleischmann** (Főügyészség, Szászország) – javasolják a következő szervezőnek – Romániának – hogy némileg eltérő metodikát kövessenek 2010-ben. Legyen több a fórumon a személyes diszkusszió, legyenek kisebb workshopok, ahol azoknak az országoknak a képviselőik üljenek egy asztalhoz, akiknek még nincsenek jó kapcsolataik egymással. Ez alátámasztja a konferencia egyik fő szervezőjének, **dr. Lothar Scholznak** az álláspontját, amely szerint a személyes kapcsolatok építése a konferencia fő hozadéka.

Budapest, 2009. szeptember 7.

dr. Parti Katalin

Melléklet: a konferenciáról megjelent sajtóhírek (Salzburger Nachrichten)